

Portré

Tóth Ágnes:

Interjú a tehetséggondozásról Dr. Herskovits Máriával, a Magyar Tehetséggondozó Társaság alelnökével

Dr. Herskovits Mária a magyar tehetséggondozás meghatározó alakja. A tehetséges fiatalok segítésére 2013-ban megjelent „Tehetségek vonzásában” című nagysikerű könyvén kívül még számos más, tehetséggel kapcsolatos szakirodalom szerzője. Szakmai tevékenysége során, többek között, tevékenykedett az MTA Pszichológiai Kutatóintézete munkatársaként, a Magyar Géniusz Programhoz kapcsolódóan a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége és a Nevelési Tanácsadók Egyesülete által delegált Szakmai Bizottság elnökeként, valamint a Magyar Tehetséggondozó Társaság alelnökéeként. A Társaság szakmai munkájában kiemelt szerepet tölt be annak alapításától egészen napjainkig. Dr. Herskovits Máriát szakmai életpályája kiemelt eredményeiről és a tehetséggondozásról kérdeztük.

Dr. Herskovits Mária

magyar és pszichológia szakos tanár, pszichológus

Eötvös Loránd Tudományegyetem, megbízott oktató

Magyar Tehetséggondozó Társaság, alelnök

Milyen főbb eredményeket emelne ki szakmai életpályája során?

A *Fővárosi Pályaválasztási Intézetben* kezdtem el dolgozni tanácsadó pszichológusként. A pályaválasztási tanácsadási munkához szorosan kapcsolódott, hogy képzéseket és a képzésekhez szakmai anyagokat készítettünk a különböző megyékben dolgozó pályaválasztási tanácsadóknak.

Eredetileg magyar szakos tanár akartam lenni, mindig is szerettem a tanári munkát. Tehetséggel kapcsolatos érdeklődésem a Fővárosi Pályaválasztási Intézetben kezdődött. Merthogy ott vannak azok a

kamaszok. Az egyik teljesen kusza, kócos, – ahogy ma mondják a gyerekek – nem lát ki a fejéből, és morog benne valami. Azután ott van a másik, aki tökéletes, jól teljesít, versenyeket nyer. Nagyon sok olyan kamasz is volt, aki erős önismereti igénnyel rendelkezett. A tanácsadási munkám úgy zajlott, hogy egy csoportos vizsgálat után három-négy-öt egyéni tanácsadás következett a Fővárosi Pályaválasztási Intézetben. Sok visszajáró gyerek volt, aki megjelent több év múlva azzal a kérdéssel, hogy akkor hogyan legyen tovább. Olykor egészen különös élettörténeteket ismertem meg, amelyek meghatározó élményei voltak a tehetség témakörével kapcsolatos érdeklődéseimnek.

Az *Európai Tehetséggondozó Társaság* 1988-ban Zürichben megrendezett első konferenciája után megalapítottuk a Magyar Tagozatot, és 1990-re már mi kaptuk meg a második konferencia rendezési jogát. Azóta a *Magyar Tehetséggondozó Társaság* alelnökéeként tevékenykedem.

Az *MTA Pszichológiai Intézetében* tehetségazonosítási vizsgálatot kezdtünk el 8 éves gyerekek körében tíz budapesti iskolánál, összesen ezer gyerekkel. A vizsgálatot az iskolák bonyolították le, majd beküldték az eredményeket az Intézetbe, ahol azok összeállítása és az eredmények kiértékelése zajlott. Én már akkor hiányoltam azt a fajta munkát, hogy személyesen is találkozassunk a gyerekekkel és a szülőkkel, amellyel azután közvetlenül is tudtunk volna segíteni nekik. Később átmentem a *Fővárosi Pedagógiai Intézetbe*, ahol lehetőségem adódott a *Tehetséggondozó Központ* létrehozására, majd tíz éven át (1994–2004) annak vezetőjeként tevékenykedtem. Nagyon szívesen fogadtam ezt a lehetőséget. Itt alkalmunk nyílt arra, hogy egyéni tanácsadást végezzünk a gyermek fejlesztési programjának kijelölése érdekében azon szülők számára, akik megkeresték az intézetet.

Később a Debreceni Egyetemen *Balogh Lászlóval* elkészítettük a tehetségfejlesztő pedagógus, szakértő végzettséget adó, kétéves posztgraduális továbbképzés tematikáját és képzési tervét, amelyet később az ELTE is átvett. A csoportban vegyesen volt óvónő, tanító, felső tagozatos, középiskolai és fejlesztő

tanár. Ennek a képzésnek a konceptuális szakmai elindításában játszott szerepem is az eredményeim közé tartozik.

Szakmai életpályám utolsóként kiemelt momentumaként említem meg, amikor *Ritoók Magdával* közösen felkérést kaptunk egy, a tehetség-tanácsadásról szóló könyv megírására. Ez az a bizonyos „Tehetségek vonzásában” című könyv. Rendkívül jó volt vele együtt dolgozni.

Hol és miben látja a tehetséggondozás és a pályatanácsadás illeszkedési pontjait és közös feladatait?

Számomra a tehetséggondozás, a tehetség felismerés metodikája a pályaválasztási tanácsadás metodikájából nőtt ki. Magyarországon a pályaválasztási tanácsadás *személyiségközpontú szemlélettel* bír általában: kevés gyermekkel foglalkoznak, de náluk mélyreható tevékenységet tudnak megvalósítani. Vannak azonban olyan intézmények is, ahol egy *pályaalkalmassági vizsgálati modellből* tesztelnek, ami persze sokkal egyszerűbb és gyorsabb, s ezáltal sokkal több gyermek bevonására ad lehetőséget. Elvileg mind a két módszer jó megközelítés, de a gyakorlatban ki kell választani, hogy melyikkel kívánunk dolgozni. A *Fővárosi Pedagógiai Intézet Tehetséggondozó Központját* és a pályaválasztási tanácsadási tevékenységet is érte olyan kritika, hogy viszonylag kevés gyereket tud elérni. A *Tehetséggondozó Központban* – ahol a tanácsadás és a fejlesztő programok adták a munkánk gerincét – elég kevés kapacitás állt rendelkezésre: rajtam kívül volt egy félállású pszichológus és egy félállású pedagógus státusz. Próbáltuk elérni az önkormányzatnál, hogy legalább egy kerületnél csinálhassunk egy olyan modellt, hogy szűrni lehessen a gyerekeket, majd utána elkezdeni részletesen a vizsgálatokat, és ezt követően kiterjeszteni a modellt több kerületre is, de ehhez több kapacitásra lett volna szükségünk. Ott, ahol sokkal felületesebb metodikával dolgoznak, ott sokkal több gyereket tudnak elérni. Mi csak azokkal a gyerekekkel tudtunk foglalkozni, akiket a szüleik behoztak hozzánk.

Én mindig olyan területet, lehetőséget választottam, amelyen belül lehetőségem volt úgy alakítani a munkát, hogy kevesebb gyerekre kiterjedő, viszont

fotó: Polonkai Gizella

elmélyültebb fejlesztést valósítsunk meg. Ez nem volt általában jellemző. A pályaválasztási tanácsadásban is elterjedt az utóbbi években a számítógépes orientáció módszere, melynek során kérdőíveket, teszteket töltenek ki, azonban emellett bizonyos esetekben fontos az egész személyiségből is kiindulni.

A tehetséggondozásban sok helyen csak a gyorsabb metodikára van lehetőség, viszont így több gyerek kerülhet be a fejlesztő programba. Annál is inkább, mert gyerekkorban a legkritikább esetben lehet csak tehetségről beszélni. Inkább ígéretről, csíráról, lehetőségről. A magyar *Révész Géza* 1918-ban kiváló könyvet írt a tehetségről. Ő úgy fogalmazott, hogy *a tehetségre irányuló hajlamoknak tulajdonképpen két területe van, ahol korai tehetségről igazán beszélni lehet: ez a zene és a matematika*. Ez adja a magyarázatát annak, hogy sokkal fontosabb, hogy a gyerekek bekerüljenek a programokba, mint hogy nagyon mély és hosszantartó módszerekkel történjen a beavogatás.

További közös pontja a tehetséggondozásnak és a pályatanácsadásnak, hogy jó esetben mindegyikben van egy életvezetési tanácsadás vonal is. Érvényes ez a kicsiknél is, mert ott a szülőkkel beszél az ember, sokszor nagyon komoly kérdésekről. Például, hogy költözzenek, vagy ne költözzenek, vagy érdemes-e a gyerek egész életét felforgatni a nyolcosztályos gimnázium miatt. Mindenképp perspektívában gondolkodik az ember, amikor tanácsadóként dolgozik. Nagyon különbözőek a tehetséges gyerekek problémái már pályaválasztáskor is, más a hozzáállásuk.

fotó: Polonkai Gizella

Nagyobb felelősséggel működnek a saját életükben, hamarabb partnerként kezelik a felnőtteket, és le is vizsgáztatják őket, például érdemes-e velük szóba állni, vagy sem.

Mennyire van benne a pályatanácsadó szakemberek képzésében, ismeretkörében a tehetség gondozás területe?

Néhány éve *Ritoók Magdával* közösen állítottunk össze a tanácsadó szakpszichológus szakirányú továbbképzés keretein belül egy 30 órás blokkot a tehetséggondozás alapismereteiből, valamint külön a haladóknak egy további 30 órás tanegységet is. Jelenleg kétféle képzésben tevékenykedem: az egyik ez a szakpszichológus továbbképzés, a másik pedig a felsőfokú szakirányú pedagógus továbbképzés.

A képzésből kikerülő szakemberek jól ismerik a tehetség fogalmát, tudják, hogy hány fajta tehetség létezik és melyek a jellemző problémák. *Erika Landau* szerint a *tehetséges gyerekek problémáit soha nem a többlet, hanem egy, a többletchez társuló hiány okozza*. Gyakran a gyerekeknek vannak bizonyos magas szintű képességei, azonban elmarad a szocializációs, emocionális fejlődésben, vagy a környezettől, a családtól nem kap megfelelő ismeretanyagot. A Tehetséggondozó Központban sokszor volt gondunk a szülővel, amikor a gyerek minden problémáját arra

vetítették rá, hogy az tehetséges. És közben kiderült, hogy egészen máshol volt a probléma.

Mi szakemberek állandóan abba ütközünk bele, hogy csodamódszert és varázsvesszőt várnak tőlünk, hogy megmondjuk egy gyerekről, tehetséges vagy nem. A pályaválasztási tanácsadási tapasztalataimból láttam, hogy a tehetségnek három fő összetevője van: a *képességek (intelligencia)*, a *kreativitás* – azaz alkotókészség – és a *motiváció*, vagyis a feladat iránti elkötelezettség, kíváncsiság, kitartás. A motiváció kiemelten fontos, amely nemcsak azt jelenti, hogy valaki akarjon valamit, hanem hogy a tehetséges gyerekekben, fiatalokban különös erő rejlik, hajtja őket valami, van bennük egy „motor”. *Révész Géza* úgy írja le ezt a hajtóerőt, hogy *a mohóság jele*. Ez egy jó szó, ami azt jelenti, hogy a tehetséges gyerek fel akarja habzsolni a világot. Tudni, érteni, változtatni akar rajta, meg akarja az ötleteit valósítani. Szóval van egy ilyen különös nyugtalanság, energetizáltság, ami készíti arra, hogy meglássa a kérdést, és adott esetben megválaszolja azt.

Milyen érdekes, hogy kisgyermekkorban az óvónők nagyon pontosan tapasztalják ezt: azt tanulják, hogy a gyerek csak rövid ideig tud figyelni valamire, ezek a tehetséges gyerekek viszont nagyon frusztráltak lesznek, ha abba kell hagyniuk, amit éppen csinálnak. Ezt sokszor nagyon nehéz kezelni, de önmagában az is nagy segítség tud lenni, ha a pedagógus megérti a gyereket, és együtt érez vele.

A tehetség szakterülete meglehetősen komplex. Fontos, hogy a szülőket felkészítsük arra, hogy érezzék meg a tehetség jelenségét, ne ijedjenek meg tőle; a szülőknak arra kell odafigyelniük, ami feltűnik. A pedagógusokat is képezik arra, hogy legyen elég rugalmasságuk az ilyen helyzetekre reagálni. A pedagógusképzésében sok olyan személyiségfejlesztő tréning és egyéb hasznos ismeret van – mint például az önértékelési ismeretek és a kreativitás fejlesztése –, ami kifejezetten segíti ezt a munkát.

A tehetséges fiatalok esetében milyen főbb pályaválasztási kérdések merülnek fel, leggyakrabban milyen problémákkal szembesülnek?

A tehetséges fiataloknak sokféle problémával kell szembesülniük, amelyek meghatározzák a

pályaválasztásukat is. Kiemelt probléma lehet a család szerényebb anyagi helyzete és az ebből fakadó nehézségek. Ez meghatározza az alapjait annak, hogy hogyan fér hozzá a gyermek a tehetség megnyilvánulásához és kiteljesedéséhez szükséges tárgyi és nem tárgyi feltételekhez. Az anyagi háttérrel szoros összefüggésben van a fiatalok szocio-kulturális helyzete: milyen a szülők iskolázottsága, egzisztenciális biztonsága és milyenek a családi- és lakáskörülmények. Általánosságban elmondható, hogy a jó szociális körülmények több lehetőséget teremtenek a tehetséges fiatalok kibontakozására. A külső tényezők mellett a személyiségből fakadó problémák is fontosak: önértékelési, motivációs és a különböző érzelmi-hangulati változásból fakadó nehézségek mind meghatározóak.

A tehetségesnek mondott személyek életpályáján kirajzolódik-e valamilyen speciális mintázat? A pályakövetések során megfigyelhetők-e a tehetségesekre vonatkozó sajátos jellemzők?

Azt figyeltem meg, hogy a tehetséges emberek rendkívül *egyediek és különbözőek*. Mióta nyugdíjas lettem, sokat hallgatom a Bartók Rádiót, a zenészek életét. Fantasztikus hallani és hallgatni, hogy hányféle mintázata van egy fiatal operaénekes tehetségének. Sok van közülük, aki nem járta be azt a hagyományos pályát, amit elvileg be kellett volna járnia. *Erika Landau* „Bátorság a tehetséghez” című könyvében írta le, hogy kell egy fajta bátorság a tehetséghez. Ezt a bátorságot az az érzés alakítja, hogy a tehetségesek valahogy tudják, mit kell csinálniuk az adott pillanatban. Van ezekben a különös tehetséges életutakban valami olyan egyedi mintázat, valamilyen megszállottság, egy fajta hit abban, hogy valamit meg kell csinálniuk. A tehetségesnek mondott személyek külső jegyekben elég különbözőek, és nem félnek elrugaszkodni valamilyen konvenciótól. Jellemzőjük a bizonytalanság toleranciája, vagyis jól tűrik azt, hogy nem egyértelműek a helyzetek. Nem véletlenül írják le a tehetség egyik fő összetevőjének a pozitív énképet. Ha kudarc éri, akkor tanul belőle, ha valami nem sikerül, hozzákezd másképpen. Ezt a fajta attitűdöt látom én fontosnak.

A tehetséges fiatalokat különösen energikus, szorgalmas hozzáállás jellemzi, és sokszor szokatlan megoldásokat választanak. Tanulságosak a velük készített életinterjúk.

A speciális mintázat tehát magában az egyediségben rejlik.

Interview with Dr. Mária Herskovits the vice-president of the Hungarian Talent Support Union

Dr. Mária Herskovits is considered one of the most decisive people on supporting talents in Hungary. Beyond her bestseller book „Attraction of Talents” published in 2013 she is an author of many other publications. She has been working as a researcher at the Institute of Psychology of the Hungarian Academy of Sciences. By the Hungarian Talent Support Union and the Educational Consultants Association, she was selected to be the director of the professional committee within the Hungarian Genius Programme. As a member of the board of directions at the Hungarian Talent Support Union, she has been playing an important role in professional support of association from the very first time of its establishing until this very moment. This time Dr. Mária Herskovits was interviewed about her own career success and talent support.

A szerző

Tóth Ágnes

okl. közgazdász,
okl. közgazdász tanár
Nemzetgazdasági Minisztérium
TÁMOP 1.3.1-12
Projekt-végrehajtási Osztály
projekt koordinátor